УДК 711

М.В.Омельяненко,
доктор технічних наук, зав. каф. архітектури НАУ

НОРМУВАННЯ В АРХІТЕКТУРНО-БУДІВЕЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ - ПОЛІТИЧНИЙ АКТ ЧИ ПРОЦЕС СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ХАРАКТЕРУ

Анотація: у статті розглядаються питання формування нормативного забезпечення проектно-будівельної діяльності в сучасних умовах.

Ключові слова: проектно-будівельна справа, нормативна база.

В нинішніх економічних умовах при здійсненні проектно-будівельних робіт вирішальне слово має замовник – приватна особа він чи фірма, установа. У зв’язку з цим деякі нормативні акти, що регулюють архітектурно-будівельну діяльність, стали носити більш декларативний характер.

Але ще 15-20 років тому нормативні документи в цій сфері діяльності були більш конкретними, але мали свої серйозні вади.

Якщо, наприклад, проаналізувати процес становлення та розвитку створення нормативно-правової бази в житловому будівництві, то за часів СРСР це були документи, які слугували підтвердженням стратегічного політичного курсу в галузі забезпечення населення житлом.

Так, у 1930-ті роки були створені такі нормативи проектування, за якими передбачалося створення висококомфортних квартир, що нагадували квартири у дореволюційних житлових будинках для здачі в найм. Це підтверджувало політичну лінію того часу, яка проголошувала, що людина нової формації повинна жити не гірше, а навіть краще, за тих людей, які жили у «відсталій» дореволюційній державі. Але для реалізації цієї ідеї не вистачало потужностей. Крім того, для забезпечення всіх людей подібними квартирами знадобилося би багато часу, що не задовольняло тодішнє керівництво держави. У зв’язку з цим трапилося так, що нові квартири, які будувалися, отримували дуже мало людей, а більшість населення продовжувала жити у «комуналках».

Наприкінці 1950-х років у зв’язку з прийняттям сумнозвісної Постанови ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР «Об устранении излишеств в проектировании и строительстве» та з проголошенням гасла «Кожній сім’ї – окрему квартиру» був запущений в дію новий пакет нормативних документів у архітектурно-будівельній діяльності, який «дав зелене світло» розвитку великопанельного житлового будівництва. Завдяки цьому заходу велика кількість сімей отримала ізольовані квартири, які вже з перших років експлуатації показали неспроможність задовольняти найнеобхідніші потреби мешканців. Було

введено в експлуатацію багато мільйонів квадратних метрів житла, яке вже на момент введення в експлуатацію було морально застарілим. Але будівельна промисловість вже була переобладнана для зведення такого житла, і подальші роки засвідчили велику інерційність цієї галузі до модернізації та переобладнання.

У подальші роки аж до початку 1990-х до нормативних документів у галузі проектування житла вносилися несуттєві зміни, затверджувалися нові нормативи, які майже нічим не відрізнялися від попередніх, робилися спроби модернізації житлово-будівельного комплексу, але суттєвих змін не відбувалося – головна проблема при будівництві житла залишалася одна й та ж сама: нове, щойно збудоване житло не відповідало сучасним вимогам населення до нього.

Отже, як свідчить наведений вище короткий аналіз формування нормативної бази в житлово-будівельному комплексі за часів СРСР, ці нормативні документи були відображенням, в першу чергу, політичних гасел, які, зазвичай, були за межею реальності. Таким чином, можна стверджувати, що нормування в той час було політичною акцією.

Крім того, у радянський період також дуже важливим був фактор економічний. Діяльність будівельної галузі спрямовувалася на економію ресурсів: енергетичних, матеріальних та інших, хоч не завжди це було виправдано з точки зору експлуатації об’єктів будівництва. І сьогодні можна спостерігати, коли на перший план висуваються економічні вимоги. Так, коли мова йде про енергозбереження, то говориться лише про економне витрачання паливно-енергетичних ресурсів (в тому числі і в будівництві) і зовсім не говориться про те, як зробити, щоб це витрачання було дійсно економним. Адже, перш за все, необхідно створити передумови для розроблення та запровадження енергоефективних технологій, конструкцій, виробів і матеріалів. І взагалі, говорячи про енергозбереження та енергоефективність у будівництві, необхідно за мету ставити створення повноцінного середовища для життєдіяльності людини, оскільки вся діяльність будівельного комплексу спрямована саме на це. І такий шлях був би найбільш доцільним для України як держави, що не має у достатньому обсязі власних енергоресурсів.

Тому створення нормативної бази для архітектурно-будівельної галузі повинно ґрунтуватися, перш за все, на соціально-економічній обґрунтованості. Підставами для виведення нормативних показників повинні бути:

- вивчення потреб людини на сьогодні;
- економічна доцільність (без надмірного витрачання, але з необхідним витрачанням);
- безпека для життєдіяльності людини.

З прадавніх часів людина, перш за все, думала про те, як захистити себе від будь-яких несприятливих впливів. По мірі того як розвивалася цивілізація, з'являлися нові негативні впливи, від яких слід було людині захищатися. Одночасно з'являлися й нові потреби, викликані новими умовами життєдіяльності. Але всі ці потреби були спрямовані на захист людини – чи то її фізичного існування, чи то інтелектуального.

Звичайно, що соціально-економічна політика – це дуже важливе політичне питання, але питання соціально-економічного характеру.

Передусім, необхідно зосередити зусилля на створенні безпечного для існування людини середовища, враховуючи необхідність здійснення заходів щодо відновлення природного середовища, зважаючи на дуже хитку та нестабільну екологічну ситуацію сьогодні не лише в Україні, а й у світі в цілому.

Необхідно відкинути будь-які спекуляції щодо формування нормативного забезпечення на догоду певним бізнесовим або іншим інтересам, а перш за все вирішувати питання безпеки середовища.

Так, протягом останніх кількох років Мінрегіонбудом здійснюється планомірна та цілеспрямована робота з упорядкування нормативного забезпечення будівельного комплексу країни. Зокрема, активно здійснюються заходи щодо адаптації національної нормативної бази до вимог Європейського Союзу, де чітко структуровано вимоги щодо безпеки об'єктів будівництва та продукції будівельного призначення.

Як зазначалося раніше [1], структура нормативного забезпечення у будівництві на рівні Європейського Союзу є чітко впорядкованою. Найважливішим документом є Директива щодо будівельних виробів (89/106/ЕЕС), яка визначає основні вимоги до продукції будівельного призначення. Ними є:

- механічний опір і стійкість;
- безпека при пожежі;
- гігієна, здоров'я і довкілля;
- безпека при використанні;
- захист від шуму;
- економія енергії та зберігання тепла.

Як бачимо, всі ці шість вимог стосуються виключно безпеки об'єктів будівництва та продукції будівельного призначення, виконання яких ґрунтується виключно на розрахункових параметрах і показниках, а не на політичній доцільності чи сумнівній економії. Навіть питання економії енергії вирішуються через визначення основних положень вимоги до виробів, будівель і споруд щодо забезпечення економії енергії та теплової ізоляції будівель.

Щодо деталізації цих вимог, то в Україні надано чинність шести державним будівельним нормам і стандарту, які конкретизують кожну з цих основних вимог. Це:

– ДБН В.1.2-6-2008 «Основні вимоги до будівель і споруд. Механічний опір та стійкість»;

– ДБН В.1.2-7-2008 «Основні вимоги до будівель і споруд. Пожежна безпека»;

– ДБН В.1.2-8-2008 «Основні вимоги до будівель і споруд. Безпека життя і здоров'я людини та захист навколишнього природного середовища»;

– ДБН В.1.2-9-2008 «Основні вимоги до будівель і споруд. Безпека експлуатації»;

– ДБН В.1.2-10-2008 «Основні вимоги до будівель і споруд. Захист від шуму»;

– ДБН В.1.2-11-2008 «Основні вимоги до будівель і споруд. Економія енергії»;

– ДСТУ-Н Б А.1.1-81:2008 «Основні вимоги дол. будівель і споруд. Настанова із застосування термінів основних вимог до будівель і споруд згідно з тлумачними документами Директиви Ради 89/106/ЄЕС».

Радянський період залишив нам у спадок державою зарегульовані відносини у будівництві, які поширилися і на формування нормативного забезпечення. Сьогодні, в умовах розвитку ринкових відносин необхідно переходити від механізмів державного регулювання до важелів регулювання технічного. Слід давати більше можливості учасникам проектно-будівельного процесу для творчого вирішення питань формування середовища. Разом з тим, необхідно підвищувати відповідальність учасників проектно-будівельної справи за неякісне виконання проектних і будівельних робіт. Архітектор, будівельник мають розуміти, що їм дається можливість для творчої самореалізації під час виконання проектної документації, здійснення будівельних робіт, однак за неякісне виконання цих робіт вони відповідатимуть перед державою та суспільством.

Отже, підсумовуючи сказане, слід зазначити, що процес формування нормативних вимог має здійснюватися на чіткій методологічній основі, вільній від будь-яких політичних думок, кон'юнктурних міркувань, бізнес-інтересів чи інших суб'єктивних обставин. Основною метою нормотворення має бути Формування повноцінного безпечного середовища існування людини з обов'язковим збереженням і відтворенням природного середовища.